

8. Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України: Указ Президента України, 24 грудня 2004 р. № 1527/2004 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 250.
9. Про Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Указ Президента України, 13 квітня 2011 р. № 466/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 87.
10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України, 28 листопада 2002 р. № 249-IV // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 231.
11. Сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>
12. Підвищення рівня виконання міжнародних стандартів по боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму: Постійний процес вдосконалення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://10.200.205.205/articles.php?>
13. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, 18 травня 2010 р. № 2258-VI // Голос України. – 2010. – № 93.
14. Акімова І.М.: Рішення про виключення України з «чорного списку» FATF свідчить про зростання довіри до нашої держави. [Електронний ресурс] / І.М. Акімова. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/21763.html>

Рецензент: к.ю.н., доцент Піддубний О.Ю.

УДК 34:368

Димитрович Я.О.

студентка 6 курсу

Київського університету права НАНУ

ПОНЯТТЯ СТРАХУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті проаналізовано сутність страхування з точки зору галузевих юридичних наук. Визначено основні переваги та недоліки кожного з підходів. Здійснено спробу сформулювати комплексне визначення поняття «страхування».

Ключові слова: страхування, страхова діяльність, страхові ризики

Димитрович Я.А.

студентка 6 курсу

Київського університету права НАНУ

ПОНЯТИЕ СТРАХОВАНИЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Аннотация. В статье проанализированы сущность страхования с точки зрения отраслевых юридических наук. Определены основные преимущества и недостатки каждого из подходов. Предпринята попытка сформулировать комплексное определение понятия «страхование».

Ключевые слова: страхование, страховая деятельность, страховые риски.

Dimitrovich Y.O.

Student 6 courses

Kyiv University of Law NASU

THE CONCEPT OF INSURANCE: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

Annotation. The relevance of the article caused by the fact that the problematic aspects of the definition of «insurance» are not depleted nowadays and requires the development and overcoming problematic moments.

The purpose of the article was to formulate the essence concept of insurance, to systematize scientific approaches to defining the essence of insurance and to develop own interpretation of this category.

Today scientists in the field of civil, commercial, financial and other branches of law derive their own theoretical and applied definition of concept of «insurance» according to subject of legal regulation of the legal rights of the relevant law branches. Thus, the interpretation of insurance reveals only their inherent legal essence. At the same time, the legislative definition of the term «insurance» limits the scope of civil law and is not quite correct, considering that the activities of insurance companies is essentially economic activity, and therefore has the appropriate legal regulation.

It was proposed to determine the insurance as a separate type of law relations for the protection of property interests of legal entities and individuals in the case of insured events, defined by the existing legislation or the insurance contract due to the means, formed from paid by the legal entities and individuals of insurance payments (insurance contributions, insurance premiums) and incomes from the investments of the insurance funds.

In general, the problem of finding the essence of insurance is not completely depleted. This requires a more detailed study of the principles and functions of insurance, to view them in accordance with the requirements of our time and may be the subject of further researches.

Keywords: the insurance, insurance activities, insurance risks.

Актуальність проблематики. Зважаючи на важливість забезпечення ефективного функціонування механізму страхування (якої сфери воно б не стосувалось), питання, пов'язані із понятійно-категоріальним апаратом страхування є надзвичайно важливими та не втрачають своєї актуальності. Попри існування з 1996 року в Україні спеціального закону (Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР), у якому визначено основоположні засади страхування, дискусії навколо сутності цієї категорії не вщухають. У літературі висловлюються різні позиції щодо змісту поняття «страхування». Одним із найбільш важливих механізмів убезпечення майнових інтересів є страхування. У науковій літературі можна зустріти тезу, що «Страхування – найдавніша категорія суспільних відносин». Звісно ж, таке формулювання є дещо перебільшеним, оскільки страхування є, принаймні, похідним від права власності, а, отже, не могло виникнути раніше. Втім, цілком обґрунтовано страхування визнається однією із найдавніших категорій суспільних відносин. Початок страхування належить до далекого минулого в історії людства. Об'єктивна необхідність страхування зумовлюється тим, що збитки часто виникають під дією чинників, що не контролюються людиною та не залежать від її волі.

Ступінь наукової розробки проблеми. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхової діяльності та визначення поняття страхування зробили такі вчені, як В. Д. Базилевич, Н. М. Внукова, Т. Є. Гварліані, В. Б. Гомелля, О. Д. Заруба, М. С. Клапків, Л. А. Орланюк-Малицька, В. Й. Плиса, Т. М. Шоха та інші. Однак, проблемні аспекти визначення поняття «страхування» на сьогодні не вичерпані і потребують розробки та подолання проблемних моментів.

Мета статті – сформулювати поняття сутності страхування. Завдання дослідження полягають у систематизації наукових підходів до визначення сутності страхування та розробці власного тлумачення цієї категорії.

Виклад матеріалу. Страхування є тією категорією, що відображає особливу сферу суспільних відносин. І найперша проблема, з якою стикаємось при спробах чітко визначити поняття страхування, – це його комплексний характер. Йдеться про те, що страхування не є виключно правовою категорією. Значний інтерес воно становить для економічної теорії, оскільки є відображенням сегменту економічних відносин суспільства. В. Д. Базилевич стверджує, що страхова сфера економічної діяльності по праву може вважатися імунною системою економіки, подібно до того, як грошова система вважається кровоносною системою [1, с. 42].

Слід зауважити, що здебільшого вчені-економісти розглядають страхування з позиції теорії ризику, визначаючи його як специфічну галузь економіки або ж як метод управління ризиками, ефективний спосіб подолання наслідків небезпеки. «За формою страхування – це рух грошових коштів, який здійснюється під впливом цивільно-

правових договірних відносин або обов'язкових відносин під впливом законів, встановлених державою. Економічна сутність страхування полягає у формуванні грошових фондів необхідних для покриття збитків, спричинених настанням шкідливих для здоров'я або матеріального благополуччя подій як фізичним, так і юридичним особам. За сутністю страхування доцільно розглядати як економічну категорію» [2, с. 570].

Такий підхід поширився і на наукові дослідження у сфері юриспруденції. Однак ставлення до страхування як до категорії, в основу якої закладено ймовірність настання певних негативних наслідків не є однозначним. Зокрема, О. І. Худяков вважає, що «страховим випадком може бути подія, що не має ознак шкідливості. Більше того, може бути подія – досить приємна, радісна і досить бажана (наприклад, одруження). Це не відповідає всім традиційним визначенням страхового випадку як небезпеки, що загрожує особі (фізичній або юридичній) та її майну. Крім цього, ця подія повинна наступити обов'язково. Такого роду події, як правило, передбачувані, а часом і просто неминучі (як, наприклад, закінчення строку дії договору страхування життя). Це також суперечить уяві про подію, на випадок якої здійснюється страхування і яка повинна мати ознаки випадковості та ймовірності. У результаті, страхування життя не має за мету відшкодування шкоди, заподіяної страховим випадком, що суперечить самій концепції страхування як економічної категорії» [3, с. 506].

Як зазначав Є. П. Андріївський, «страхування життя є видозмінений фактор народного заощадження у вузькому змісті цього слова, але в жодному разі не може підходити під майнове страхування. В особовому страхуванні повинен переважати етичний елемент і юридична сторона його повинна бути строго врегульована законодавством» [4, с. 19].

Дійсно, особисте страхування, соціальне страхування включають в себе значну кількість підвидів страхування, які аж ніяк не спрямовані на відшкодування шкоди, оскільки страховий випадок є приємною подією, при цьому досить часто заздалегідь спланованою, а не такою, що виникає раптово (одруження, вагітність та пологи тощо). Тому на сьогодні варто відходити від використання при формулюванні визначення страхування таких категорій як «ризик», «негативні наслідки» тощо.

Стосовно змісту страхування як правової категорії, то знову ж таки в юридичній науці поняття страхування розглядається з позицій цивільного, господарського, фінансового та навіть адміністративного права. Крім того, спеціальні види страхування (екологічне, медичне, пенсійне тощо) досліджуються в рамках відповідних галузей права: екологічного, права соціального захисту та ін. Важливо також відмітити, що сьогодні варто констатувати наявність прихильників виокремлення окремої галузі права – страхового права. Не вдаючись у дискусію з цього приводу, оскільки дане питання може слугувати предметом окремого дослідження, зазначимо лише, що здебільшого фахівці у сфері страхування визначають поняття «страхування», схилившись до того чи іншого з наступних варіантів.

Вирішальне значення для визначення сутності страхування, на нашу думку, має цивільне право. Перш за все це зумовлено тим, що як цивільно-правова категорія поняття страхування було визначено Законом України «Про страхування» від 07.03.1996 р. Згідно нього, страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо

захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Слід зауважити, що даним законодавчим актом передбачається настання страхових випадків без конкретизації чи мають такі події негативний, чи позитивний характер, що є цілком слушним. Водночас вказаний закон визначає страхування саме як цивільно-правові відносини. Спробуємо з'ясувати чи обмежуються страхові відносини сферою цивільного права.

Н. Б. Пацурія наголошує на тому, що існує інший, не менш важливий аспект – це страхування у розумінні виду господарської діяльності завдяки, і в процесі якої зазначені правовідносини реалізуються безпосередньо.

Так, ст. 352 Господарського кодексу України визначає страхування у сфері господарювання, як діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), яка пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів.

Таким чином, у ч. 1 ст. 352 ГК України під страхуванням розуміється особливий вид господарської діяльності з надання страхових послуг, шляхом захисту майнових інтересів страхувальників (фізичних або юридичних осіб) за рахунок спеціально створених грошових фондів (страхових резервів).

Тобто, йдеться про страхування як особливий вид господарської діяльності з надання страхових послуг – страхову діяльність [5, с. 20].

Саме у вказаному випадку проявляється одна з найбільших проблем формулювання поняття страхування. У юридичній науці поняття «страхування» ототожнюють з поняттям «страхова діяльність». Трапляється це тому, що в українському законодавстві відсутнє поняття «страхова діяльність», проте використання його в нормативних актах є розповсюдженим явищем. Відсутність законодавчо закріпленого визначення «страхова діяльність» безумовно є прогалиною національного законодавства України, що спричиняє багато непорозумінь під час ведення страхової справи.

Щодо цієї проблеми О. М. Заєць зазначає наступне: «Сам термін «страхування» включає в себе всі елементи, які стосуються страхових відносин (об'єкт, предмет, метод, суб'єкт та інші ознаки). Натомість термін «страхова діяльність», який спрямований на створення, надання та супровід своїх послуг, стосується лише діяльності спеціально уповноважених державних організацій та страховиків. Отже, вони своїми діями приводять до руху безпосередній механізм страхування, це є підтвердженням того, що термін «страхування» є ширшим за термін «страхова діяльність», які співвідносяться одне до одного як ціле та частина цілого. А відтак, ці поняття не можна ототожнювати між собою». Тож варто підтримати вказану думку та зробити висновок щодо необхідності усунення колізій у законодавстві. Найпростіше у

даному випадку було б внести відповідні зміни до ГК України шляхом заміни терміну «страхування» на «страхова діяльність» [6, с. 147].

З точки зору науки фінансового права фінансово-правове регулювання відносин у сфері страхування передбачає застосування методу владних приписів і має публічний характер. Таким чином, страхування як фінансово-правову категорію розглядають як сукупність фінансово-правових відносин з приводу формування, розподілу та використання спеціальних фондів коштів – страхових фондів, спрямованих на захист законних інтересів держави в цілому, місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб як суб'єктів фінансових правовідносин у випадку настання певних подій, в яких орган влади є обов'язковим учасником [7, с. 48]. Тобто фінансове право охоплює собою власне механізм накопичення та виплати коштів у відносинах страхування, залишаючи поза увагою інші його складові. Насамперед в даному випадку упускається основна мета страхування – забезпечення законних інтересів, яке власне обумовлює існування самого інституту страхування.

Отже, науковці у сфері цивільного, господарського, фінансового та інших галузей права виводять власні теоретико-прикладні визначення терміну «страхування» відповідно до предмету правового регулювання правовідносин відповідної галузі права. У зв'язку з цим тлумачення страхування розкриває тільки їм притаманну правову сутність. Водночас законодавче визначення терміну «страхування» обмежує його сферою цивільного права, що є не зовсім коректним, зважаючи хоча б на те, що діяльність страхових компаній є за своєю суттю господарською діяльністю, тож має й відповідне правове регулювання.

Спроби ж дати комплексне визначення досліджуваного поняття також залишають місце для дискусії. Наприклад, визначення страхування, запропоноване В. Ю. Стеценко, як сукупності правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі забезпечення страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб [8, с. 599]. Вважаємо недоречним визначати поняття страхування як сукупність правових норм, оскільки таке визначення: по-перше, звужує сам зміст цього поняття, яке не обмежується лише наявністю правової бази, але і охоплює безпосередньо практичну діяльність; по-друге, таке формулювання більш прийнятне для визначення системи законодавства у даній сфері.

Натомість М. Ю. Яковчук пропонує страхування розглядати як засновані на обов'язковій або добровільній основі відносини з приводу формування та використання спеціальних фондів грошових коштів щодо захисту майнових інтересів юридичних та/або фізичних осіб шляхом відшкодування збитків, понесених страхувальником чи застрахованою особою через настання страхового випадку або іншої визначеної договором страхування події [9, с. 17]. Таке визначення, на нашу думку, дійсно може бути використано як узагальнююче, загальнотеоретичне, однак варто вказати на один недолік – автор вказує, що страховий випадок повинен бути обов'язково визначений договором. Однак не варто забувати про страхування, яке прямо передбачено законодавчими актами, тому в даному аспекті не варто звужувати передбачене чинним законодавством поняття «страхування». Крім того, на перший план у даному визначенні виходить спосіб забезпечення інтересів (формування та використання спеціальних фондів грошових коштів), натомість саме забезпечення законних інтересів

фізичних та/або юридичних осіб є основною метою страхування. Водночас слід підтримати М. Ю. Яковчука у запропонованому ним формулюванні «юридичних та/або фізичних осіб», оскільки у чинному Законі України «Про страхування» вказано «громадян та юридичних осіб», що видається дещо невдалим. Перш за все дане формулювання обмежує права осіб без громадянства та іноземців. По-друге, незрозумілим видається такий підхід, оскільки щодо юридичних осіб не зазначено чи мають вони бути резидентами.

Висновок. Зважаючи на викладене вище, пропонуємо страхування визначити як окремий вид правових відносин задля захисту майнових інтересів юридичних або фізичних осіб у разі настання страхових випадків, визначених чинним законодавством, або договором страхування за рахунок коштів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів страхових фондів. Водночас проблема з'ясування сутності страхування не є цілком вичерпаною. Зокрема, потребує більш детального вивчення питання принципів та функцій страхування, їх перегляду відповідно до вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Сучасна парадигма страхування: сутність і протиріччя / В. Д. Базилевич // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 42-50.
2. Шкварець Г. В. Дискусійні питання визначення сутності страхування / Г. В. Шкварець // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка. – 2011. – Вип. 16. – С. 569-574.
3. Худяков А. И. Страхование право. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – С. 506.
4. Андриевский Е. П. Договорное страхование жизни. – ч. I. – 1911. – С. 19.
5. Пацурія Н. Господарська страхова діяльність: види, ознаки, поняття / Н. Пацурія // Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2010. – № 83. – С. 18-22.
6. Заєць О. М. Розмежування юридичних термінів «страхування» та «страхова діяльність» в законодавстві України / О. М. Заєць // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2011. – № 2. – С. 141-148.
7. Водозазька О. А. Еволюція та генезис поняття страхування / О. А. Водозазька // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2012 – №4. – С. 42-49.
8. Стеценко В. Ю. Медичне страхування як складова системи страхування (правові аспекти) / В. Ю. Стеценко // Форум права. – 2009. – №3. – С. 597-602.
9. Яковчук М. Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / М. Ю. Яковчук. – Ірпінь, 2009. – 24 с.

References

1. Bazy`levy`ch V. D. Suchasna parady`gma straxuvannya: sutnist` i proty`richchya / V. D. Bazy`levy`ch // Finansy` Ukrayiny`. – 2007. – N 9. – p. 42-50.
2. Shkvarecz` G. V. Dy`skusijni py`tannya vy`znachennya sutnosti straxuvannya / G. V. Shkvarecz` // Naukovi zapu`sky` Nacional`nogo univerty`tetu «Ostroz`ka akademiya». Ser.: Ekonomika. – 2011. – Vol. 16. – p. 569-574.
3. Xudyakov A. Y`. Straxovoe pravo. – SPb.: Y`zdatel`stvo R. Aslanova «Yury`dy`chesky`j centr Press», 2004. – p. 506.
4. Andry`evsky`j E. P. Dogovornoe straxovany`e zhy`zny`. – ch. I. – 1911. – p. 19.
5. Paczuriya N. Gospodar`ka straxova diyal`nist`: vy`dy`, oznaky`, ponyattya / N. Paczuriya // Visny`k KNU imeni T. Shevchenka. Yury`dy`chni nauky`. – 2010. – N 83. – p. 18-22.
6. Zayecz` O. M. Rozmezhuвання yury`dy`chny`x terminiv «straxuvannya» ta «straxova diyal`nist`» v zakonodavstvi Ukrayiny` / O. M. Zayecz` // Visny`k Lugans`kogo derzhavnogo univerty`tetu vnutrishnix sprav imeni E. O. Didorenka. – 2011. – N 2. – p. 141-148.

7. Vodolaz`ka O. A. Evolyuciya ta genezy`s ponyattya straxuvannya / O. A. Vodolaz`ka // Naukovy`j visny`k: Finansy`, banky`, investy`ciyi – 2012 – N4. – p. 42-49.
8. Stecenko V. Yu. Medy`chne straxuvannya yak skladova sy`stemy` straxuvannya (pravovi aspekty`) / V. Yu. Stecenko // Forum prava. – 2009. – N3. – p. 597-602.
9. Yakovchuk M. Yu. Administraty`vno-pravove reguluvannya straxovoyi diyal`nosti v Ukrayini : avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stup. kand. yury`d. nauk za specz. 12.00.07 – administraty`vne pravo i proces; finansove pravo; informacijne pravo / M. Yu. Yakovchuk. – Irpin`, 2009. – 24 p.

Ренцизент: доктор юридичних наук, професор Кінащук Л.Л.

УДК 342.9

Добровольський О.І.,

здобувач наукового ступеня кандидат юридичних наук

Інституту права ім. князя Володимира Великого

Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПРИНЦИПИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті з метою з'ясування принципів протидії корупції у діяльності Державної фіскальної служби України з'ясовано етимологію, а також думки правників щодо терміну «принцип». Запропонована авторська класифікація досліджуваних принципів на дві групи: загальноправові та галузеві. Окреслено та розкрито зміст основних, на думку автора статті, принципів протидії корупції у діяльності Державної фіскальної служби України.

Ключові слова: протидія корупції, Державної фіскальної служби України, принципи, етимологія, зміст.

Добровольский О.И.,

соискатель ученой степени кандидат юридических наук

Института права им. князя Владимира Великого

Межрегиональной Академии управления персоналом

ПРИНЦИПЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИСКАЛЬНОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

В статье с целью выяснения принципов противодействия коррупции в деятельности Государственной фискальной службы Украины установлено этимологию, а также мнения юристов о термине «принцип». Предложена авторская классификация исследуемых принципов на две группы: общеправовые и отраслевые. Определено и раскрыто содержание основных, по мнению автора статьи, принципов противодействия коррупции в деятельности Государственной фискальной службы Украины.

Ключевые слова: противодействие коррупции, Государственной фискальной службы Украины, принципы, этимология, содержание.

Dobrovolsky O.I.,

Researcher of scientific degree of Doctor of Law

Institute of Law. Prince Volodymyr the Great

Interregional Academy of Personnel Management

THE PRINCIPLES OF COMBATING CORRUPTION IN THE ACTIVITIES OF THE STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE

The article is to clarify the principles of anti-corruption activities in the State Fiscal Service of Ukraine revealed etymology and the opinions of lawyers on the term "principle". The author studied the principles of classification into two groups: the general legal and industry. And outlined the content of the key, according to the authors, the principles of anti-corruption activities in the State Fiscal Service of Ukraine.

Actuality is currently the problem of corruption in Ukraine is one of those that needs immediate solution because it is a threat to European standards and principles of a democratic state, which is our country, according